

Το Ουτοπικό Χωριό της Βοιωτίας Όπου οι Πρόσφυγες Παράγουν Μόνοι τους την Τροφή τους

Της Μαρίας Λουκά-φωτογραφίες: Αλέξανδρος Κατσής

Στις Πλαταιές, πρόσφυγες και Έλληνες καλλιεργούν, μαζεύουν τους καρπούς τους και εν τέλει τρώνε τα προϊόντα που έχουν παραγάγει οι ίδιοι.

Οι Πλαταιές είναι ένα μικρό, αγροτικό και ελαφρώς καταθλιπτικό χωριό του δήμου Θηβαίων στους πρόποδες του Κιθαιρώνα, ξακουστό κυρίως για τις ένδοξες μέρες κατά την αρχαιότητα. Τη νηνεμία της σύγχρονης εποχής διατάραξε -με την καλή έννοια- μια πολυεθνική παρέα περαστικών και θαμώνων, καθώς τους τελευταίους μήνες έχουν βρεθεί εδώ Γερμανοί γιατροί, Άγγλοι καλλιτέχνες, Αμερικανίδες φοιτήτριες και κάμποσα διεθνή τηλεοπτικά δίκτυα. Όλοι, για να παρακολουθήσουν και να συνδράμουν ένα πρωτόγνωρο πείραμα αλληλεγγύης και παραγωγικής αυτοοργάνωσης που παίρνει σάρκα και οστά 60 χιλιόμετρα μακριά από την Αθήνα.

Ήρθαμε για πρώτη φορά πριν από περίπου εννέα μήνες, τον Μάρτιο του 2017, με τον «Κάστρο», έναν Σύρο πρόσφυγα παλιότερης γενιάς που ζει μόνιμα στην Ελλάδα. Μας έδειξε ένα κάπως παρατημένο κτήμα με μια μικρή αποθήκη και μας παρουσίασε ένα φιλόδοξο όραμα για την επισιτιστική αυτάρκεια και την παραγωγική απασχόληση των προσφύγων και των ακτιβιστών που ζουν στην κατάληψη στέγης του 5ου Λυκείου της Αθήνας. Για την Ελλάδα των hot spot της ντροπής, έμοιαζε περισσότερο με το ρομαντικό παραλήρημα ενός αφελούς. Λίγες μέρες μετά, έδωσε τα χέρια με τον ιδιοκτήτη και η υπογραφή του επισφράγισε την αρχή υλοποίησης του πλάνου. Με αδιαπραγμάτευτη αξία το «Ζούμε μαζί, παράγουμε μαζί», πρόσφυγες και Έλληνες ξεκίνησαν να καθαρίζουν, να σκάβουν, να φυτεύουν, να καλλιεργούν, να μαζεύουν τους καρπούς τους και εν τέλει να τρώνε τα προϊόντα που έχουν παραγάγει οι ίδιοι, με κόπο και μεράκι. Σταδιακά, τα χωράφια πολλαπλασιάστηκαν, νοικιάστηκαν μισογκρεμισμένα σπίτια που μεταμορφώθηκαν σε λειτουργικά καταλύματα, ακτιβιστές από διάφορα σημεία του πλανήτη έτρεξαν να βοηθήσουν, ήρθαν νέοι πρόσφυγες και αποχαιρέτισαν μ' ένα μείγμα στεναχώριας και ανακούφισης όσοι πήραν το χαρτί της μετεγκατάστασης. Σχεδόν καθημερινά, τσουβάλια με πατάτες και κρεμμύδια φορτώνονται σε αυτοκίνητα και διανέμονται σε κάποιες από τις προσφυγικές καταλήψεις. Εσχάτως, στην πολύχρωμη συντροφιά τους προστέθηκαν 84 κότες και εννέα πρόβατα. Είναι το πρόπλασμα ενός χωριού πολυπολιτισμικότητας και αυτοδιαχείρισης.

Την τελευταία διετία που χιλιάδες πρόσφυγες εγκλωβίστηκαν στην Ελλάδα, υπολογίζεται ότι οι καταλήψεις φιλοξενίας προσφύγων κατόρθωσαν να στεγάσουν προσωρινά πάνω από 13.000 ανθρώπους, προσφέροντας πολύ καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και κυρίως σεβασμού και προστασίας της ανθρώπινης ζωής από αυτές που αντικρίζουμε καθημερινά στο timeline μας, με τα λασπωμένα νερά και τη διάχυτη απόγνωση της Μόριας. Όλο το εγχείρημα στηρίζεται αποκλειστικά στην προσφορά Ελλήνων και ξένων εθελοντών και καθόλου στα ευρωπαϊκά κονδύλια και την κρατική χρηματοδότηση. Τα «χωράφια αλληλεγγύης» είναι ένα βήμα στην κατεύθυνση της ενίσχυσης των καταλήψεων, διέπονται από την ίδια λογική της συμβίωσης και δίνουν άμεσες λύσεις στο ζωτικό πρόβλημα της

σίτισης.

Η σχέση που γνωρίζουμε είναι αυτή του μετανάστη που δουλεύει εξοντωτικά στα κτήματα Ελλήνων ιδιοκτητών, για ένα μεροκάματο πόνου.

«Αυτό που σκεφτόμουν με αγωνία είναι ότι κάποια στιγμή η αλληλεγγύη των Ελλήνων θα εξαντληθεί. Πρώτον, επειδή –όπως και να το κάνουμε– με τον καιρό συνηθίζεις. Αν στην αρχή ο κόσμος σοκαρίστηκε και συγκινήθηκε από το δράμα των προσφύγων, δίνοντας ό,τι μπορεί, είναι αναμενόμενο ότι σιγά-σιγά κάπως εξοικειώθηκε μ' αυτήν την εικόνα. Έπειτα, οι ίδιοι οι πολίτες της χώρας υποφέρουν από τη φτώχεια και δεν έχουν μεγάλα περιθώρια προσφοράς. Από την άλλη, στην επαρχία υπάρχουν πολλές αναξιοποίητες εκτάσεις. Αφού, λοιπόν, μπορείς να παράγεις μόνος σου, γιατί να περιμένεις και να εξαρτάσαι από την ελεημοσύνη του κράτους; Μπορείς να καλλιεργήσεις, να φας, να πουλήσεις. Έτσι, με την υποστήριξη του Syrian Solidarity House και τα λεφτά που συγκεντρώθηκαν από δωρεές ιδιωτών, ξεκινήσαμε να νοικιάζουμε κάποιες εκτάσεις και να φυτεύουμε. Τώρα, καλλιεργούμε συνολικά 160 στρέμματα. Επικεντρωνόμαστε στα εποχιακά προϊόντα, δηλαδή το καλοκαίρι βγάζαμε ντομάτες και πιπεριές, τώρα πατάτες, κουνουπίδι, σπανάκι. Στο τέλος του Δεκέμβρη, θα βάλουμε και σουσάμι, επειδή οι Άραβες χρησιμοποιούν πολύ το ταχίνι τη διατροφή τους. Είναι όλα βιολογικά. Δε χρησιμοποιούμε φυτοφάρμακα. Εκτός από τα δικά μας χωράφια, καλλιεργούμε και άλλα σε συμφωνία με τους ιδιοκτήτες τους, για παράδειγμα, πρόσφατα μαζεύαμε ελιές σε άλλα κτήματα, κρατήσαμε εμείς τις μισές και τις μισές ο ιδιοκτήτης. Νοικιάσαμε δύο σπίτια που ήταν ερείπια. Είπαμε στους κατόχους τους ότι αναλαμβάνουμε να τα φτιάξουμε εμείς, ώστε να πληρώνουμε μικρότερο ενοίκιο ή να μην πληρώνουμε καθόλου για τους πρώτους μήνες. Τους συνέφερε και το δέχτηκαν. Βάλαμε πλακάκια, βάψαμε, φτιάξαμε μπάνιο, κουζίνα και τώρα διανυκτερεύουν εδώ πρόσφυγες και αλληλέγγυοι που ασχολούνται με τα χωράφια», εξηγεί ο Κάστρο.

Το βασικό μου ερώτημα από την πρώτη στιγμή που πήρε υπόσταση αυτή η ιδέα, ήταν αν θα προχωρήσει απρόσκοπτα ή αν θα μολυνθεί από το δηλητήριο του ρατσισμού. Βλέπεις, η διασταύρωση της αγροτικής παραγωγής με τη μεταναστευτική εργασία στη χώρα μας, υπήρξε μια κηλιδωμένη ιστορία εκμετάλλευσης και ενίοτε αγριανθρωπισμού. Η σχέση που γνωρίζουμε είναι αυτή του μετανάστη που δουλεύει εξοντωτικά στα κτήματα Ελλήνων ιδιοκτητών για ένα μεροκάματο πόνου, όχι του μετανάστη ή του πρόσφυγα που καλλιεργεί ισότιμα ένα κομμάτι γης δίπλα στους Έλληνες. Αυτό φαίνεται να αλλάζει στο χωριό. Μπορεί να μη μιλάμε ακόμη για μια πραγματική συνθήκη όσμωσης, που οι πρόσφυγες θα συγκροτούν δεσμούς με τους ντόπιους - άλλωστε οι άνθρωποι δεν έχουν προλάβει καλά-καλά να γνωριστούν μεταξύ τους και να φτιάξουν κοινούς κώδικες επικοινωνίας. Υπάρχει, όμως, επαφή και αλληλεπίδραση, χωρίς προβλήματα και ηλεκτρισμούς. Ενδόμυχα και οι ίδιοι οι κάτοικοι καταλαβαίνουν ότι αυτή η προσπάθεια δίνει μια νέα πνοή στο χωριό τους, φέρνει έναν αναγκαίο αέρα αναζωογόνησης και χαρούμενα πιτσιρικά που παίζουν στους αγρούς. «Τα παιδιά τα γνώρισα το καλοκαίρι. Σωστοί είναι μέχρι στιγμής, δεν έχουν δημιουργήσει κανένα πρόβλημα. Προσπαθούν και αυτοί να κάνουν κάτι, να βρουν λύση στα προβλήματά τους, αν θα το καταφέρουν, δεν ξέρω. Βοηθάνε, πάντως, το χωριό. Γιατί να μας πειράξουν; Μια χαρά άνθρωποι είναι», λέει ο Μπάμπης, αγρότης και μόνιμος κάτοικος της περιοχής, κατεβαίνοντας από το τρακτέρ του.

«Κοίτα, γενικά ο κόσμος εδώ το αντιμετωπίζει θετικά. Ένας στους 100 να γκρινιάζει. Δεν επιβαρύνουμε την κοινωνία. Θετική είναι η συμβολή μας. Όταν χρειαζόμαστε όργωμα, φωνάζουμε αγρότες που έχουν τρακτέρ και τους πληρώνουμε, νοικιάζουμε κτήματα και

σπίτια που ήταν αναξιοποίητα και εξασφαλίζουμε ένα εισόδημα στους ιδιοκτήτες, πηγαίνουμε στο καφενείο και το σούπερ μάρκετ, για να αγοράσουμε πράγματα, καταναλώνουμε. Σχεδιάζουμε να φτιάξουμε κοινωνικό ιατρείο/φαρμακείο και κοινωνική αποθήκη για ρούχα, στα οποία θα έχουν πρόσβαση οι ανήμποροι και φτωχοί κάτοικοι του χωριού. Θέλουμε να βοηθηθούν και οι ίδιοι από αυτό που κάνουμε. Ούτως ή άλλως, ό,τι περισσεύει το δίνουμε σε κοινωνικές κουζίνες, μέχρι και σε συσσίτιο εκκλησίας έχουμε δώσει προϊόντα. Αυτό το πείραμα είναι βαθιά κοινωνικό, δεν αφορά μόνο στους πρόσφυγες. Είναι ένας τρόπος να ζουν οι άνθρωποι αξιοπρεπώς, όλοι μαζί», συμπληρώνει ο Κάστρο.

Τα χωράφια αλληλεγγύης σίγουρα δεν μπορούν ακόμη να καλύψουν το σύνολο των διατροφικών αναγκών των προσφύγων που διαμένουν στις καταλήψεις. Ωστόσο, είναι μια ανέλπιστη βοήθεια για τους περίπου 240 πρόσφυγες που ζουν στο 5ο Λύκειο. Έχουν εξασφαλίσει κάποια βασικά είδη διατροφής, όπως φρέσκα λαχανικά και όσπρια, γεγονός που βελτιώνει αισθητά την ποιότητα ζωής τους και μειώνει την εξάρτησή τους από τις δωρεές των ιδιωτών. Τα είδη που βγαίνουν σε μεγάλες ποσότητες διανέμονται σε κάποιες από τις υπόλοιπες καταλήψεις. Τα χωράφια κατά καιρούς έχουν τροφοδοτήσει και άλλες δομές, όπως ο λησμονημένος από την κρατική μέριμνα καταυλισμός Κούρδων στο Λαύριο. Μια δεύτερη πρακτική που έχει μπει σε ράγες είναι η ήπια μεταποιητική δραστηριότητα. Στον χώρο του 5ου Λυκείου παράγεται λάδι από τις ελιές που μαζεύτηκαν το προηγούμενο διάστημα, τυρί και πελτές το καλοκαίρι.

Αυτό είναι το υλικό αποτύπωμα της συνεισφοράς των χωραφιών. Το ψυχικό ίσως έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς οι πρόσφυγες μέσω αυτής της διαδικασίας γίνονται ξανά ενεργά υποκείμενα που αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και ανακτούν τον έλεγχο της καθημερινότητάς τους. Μια βασική παράμετρος που εντοπίζεται στις διηγήσεις των προσφύγων και κλυδωνίζει την ήδη τραυματισμένη τους ψυχική ισορροπία είναι η ατέρμονη αναμονή και η απραξία. Οι περισσότεροι ζουν σε άψυχους καταυλισμούς και οι πιο τυχεροί σε ξενώνες, όλοι αποκομμένοι από την κοινωνική και επαγγελματική ζωή, σε μια κατάσταση τράνζιτ, χωρίς καμία δημιουργική δραστηριότητα, παρατηρώντας την κλεψύδρα του χρόνου να αδειάζει βασανιστικά αργά. Μπαίνοντας σε μια φάση παραγωγής που είναι προς όφελος τους, επανανοηματοδοτούν το ίδιο το γεγονός του εκτοπισμού τους. Κυκλοφορούν εκτός Αθήνας, έρχονται σε επαφή με τη φύση, γίνονται μέλη μιας κοινότητας και ανακαλύπτουν ξανά τη χαμένη τους αυτοπεποίθηση.

Ο Hamza είναι ένας 16χρονος πρόσφυγας από τη Συρία. Ήρθε στην Ελλάδα πριν από οκτώ μήνες με τον αδερφό του. Οι γονείς τους παραμένουν στην Τουρκία και προσπαθούν να βρουν έναν τρόπο να επανενωθούν με τα παιδιά τους. Είναι από τους πιο τακτικούς επισκέπτες του χωριού. «Κάποια στιγμή, το πράγμα ξέφυγε εντελώς στη Συρία. Οι αντιμαχόμενες πλευρές προσπαθούσαν να στρατολογήσουν παιδιά. Οι γονείς μου φοβήθηκαν πολύ, διακόψαμε το σχολείο και φύγαμε για την Τουρκία. Δεν υπήρχαν λεφτά, για να περάσουμε όλοι μαζί στην Ελλάδα, γι' αυτό έστειλαν πρώτα εμένα και τον αδερφό μου. Ήρθαμε από τον Έβρο. Ήταν τραγικό. Την πρώτη φορά, μας έπιασαν και μας γύρισαν πίσω στην Κωνσταντινούπολη. Τη δεύτερη τα καταφέραμε. Μετά την ταυτοποίηση στο καμπ, μείναμε στο 5ο και τώρα σ' έναν ξενώνα. Στην Αθήνα, δεν έχω τίποτα να κάνω. Μόνο περιμένω. Εδώ, ο χρόνος περνάει πιο ευχάριστα. Μου αρέσει, γνωρίζω καινούριους ανθρώπους, βρίσκω κάτι να ασχολούμαι. Σκάβω, καλλιεργώ, μαζεύω, κάνω κάτι. Ξεχνιέμαι από τη συνθήκη εγκλωβισμού και χωρισμού που βιώνω. Δε μπορώ να σου μιλήσω ακριβώς για όνειρα για το μέλλον. Δεν είχα την ηρεμία να το σκεφτώ. Ξέρω μόνο πως θέλω κάποια

στιγμή να συνεχίσω το σχολείο», λέει.

Εδώ όλες οι δουλειές γίνονται κυλιόμενα. Υπάρχει ένα ανοιχτό κάλεσμα σε πρόσφυγες και ακτιβιστές από τις καταλήψεις, αλλά και ευρύτερα. Όσοι επιθυμούν έρχονται, δουλεύουν για ένα διάστημα και μετά αντικαθίστανται από άλλους, ώστε να μην επιβαρύνονται τα ίδια άτομα και να λειτουργεί συλλογικά το εγχείρημα. Είναι ένα είδος κοινοτισμού, όπου κάνουν τις εργασίες όλοι μαζί, μετά τρώνε, συζητούν, ξεκουράζονται. Κάποιοι, βέβαια, είναι ερωτευμένοι με τον τόπο και τα χωράφια και επιστρέφουν με κάθε ευκαιρία, όπως η Suzana, μια 40χρονη Κούρδισσα από τη Συρία που αλωνίζει με ευελιξία τα χωράφια και οργανώνει τις δουλειές του σπιτιού. Εξάλλου, η συμμετοχή των γυναικών στην προσπάθεια δεν είναι απλά πολύτιμη, είναι ζητούμενο, επειδή συμβάλλει στην εμπέδωση της έμφυλης ισότητας στον προσφυγικό πληθυσμό.

Η πιο πρόσφατη επέκταση της πρωτοβουλίας, είναι η πώληση κάποιων προϊόντων. Βγάζουν έναν πάγκο, για παράδειγμα, στην Πλατεία Εξαρχείων ή το Πάρκο Ναυαρίνου.

Η Suzana δεν ήθελε να φύγει από την πατρίδα της. «Ήμουν μάλλον η τελευταία που σκέφτηκε να εγκαταλείψει τη Συρία. Αντιστάθηκα όσο μπορούσα, αλλά χάθηκε εντελώς η μπάλα. Τσαλαπατήθηκε κάθε έννοια ανθρώπινου δικαιώματος σ' εκείνον τον τόπο», όπως χαρακτηριστικά λέει. Διέσχισε με την οικογένειά της τα σύνορα, έμειναν στην αρχή στην Τουρκία, όπου διαπίστωσαν ότι είναι δύσκολο να ζήσεις με ασφάλεια ως Κούρδος πρόσφυγας και έφτασαν στη Μυτιλήνη. Θυμάται με τρόπο τον σκληρό χειμώνα στην παγωμένη Μόρια και τις φλόγες που τύλιξαν τον καταυλισμό. Πέρασε ένα διάστημα στην κατάληψη και τώρα ζει στο διαμέρισμα του αδερφού της. Εδώ είναι φουριόζα και κεφάτη, λες κι έχει ξεφορτωθεί προσωρινά την εμπειρία του ξεριζωμού. «Αισθάνομαι σαν να είμαι κάπου οικεία, σαν να είμαι στο χωριό μου. Ασχολούμαι με τα ζώα, με τη γη, κάνουμε βόλτες στο βουνό. Είναι ωραία. Το πιο σημαντικό για μένα είναι ότι δεν κάθομαι. Κάνω κάτι, είμαι χρήσιμη για μένα και για τους άλλους. Όταν φορτώσαμε ένα κομβόι και πήγαμε πράγματα από το χωριό, στον καταυλισμό στο Λαύριο, ένιωσα πολύ περήφανη. Οι Έλληνες μας έχουν φερθεί καλά, στην πλειονότητά τους. Έχουν και αυτοί, όμως, τις δικές τους σκοτούρες. Υπάρχει κρίση. Το παρατηρούμε παντού. Γι' αυτό πρέπει να στηριχτούμε στις δικές μας δυνάμεις και εδώ μας δίνεται αυτή η δυνατότητα. Τρώμε αυτό που παράγουμε. Είναι σπουδαία υπόθεση», τονίζει.

Η πιο πρόσφατη επέκταση της πρωτοβουλίας είναι η πώληση κάποιων προϊόντων που παράγουν και μεταποιούν στα μικρά παζάρια και τις λαϊκές αγορές χωρίς μεσάζοντες. Βγάζουν έναν πάγκο, για παράδειγμα, στην Πλατεία Εξαρχείων ή το Πάρκο Ναυαρίνου, με φακές, ελιές, λάδι, μέλι, αβγά και το περιζήτητο πλέον σανγκίς, ένα εκρηκτικό λευκό τυρί με ρίγανη και μπούκοβο, συριακής συνταγής. Ο πάγκος είναι ταυτόχρονα και μια εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κόσμου. Τα έσοδα που προκύπτουν χρησιμοποιούνται για την κάλυψη αναγκών της κατάληψης του 5ου και για εργασίες που πρέπει να γίνουν στο χωριό. Ο στόχος τους είναι να συγκροτήσουν μια Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση με πρόσφυγες και αλληλέγγυους, για να μπορέσουν να προμηθεύσουν με τα προϊόντα τους συνεργατικά εστιατόρια. «Προσπαθούμε όσο γίνεται και όσο υπάρχουν προϊόντα να πουλιούνται, για να ανατροφοδοτείται το εγχείρημα. Μας ενδιαφέρουν οι αγορές που είναι κοντά στη δική μας αντίληψη, ότι είμαστε δηλαδή κολεκτίβα, ότι δουλεύουμε μαζί με τους πρόσφυγες, ότι παράγουμε βιολογικά είδη. Ο κόσμος, στη γειτονιά των Εξαρχείων ειδικά, το 'χει αγκαλιάσει. Ψωνίζουν από μας, παρότι ως βιολογικά προϊόντα είναι λίγο πιο ακριβά. Βρίσκουμε απήχηση», υποστηρίζει η Καίτη,

μια από τις πιο παλιές ακτιβίστριες στο 5ο Λύκειο.

Το πείραμα που συντελείται στις Πλαταιές έχει πυροδοτήσει ένα ενδιαφέρον που υπερβαίνει τα ελληνικά σύνορα, όχι μόνο επειδή είναι μοναδικό, επειδή ακουμπά στον πυρήνα της παραγωγικής ανασυγκρότησης, επειδή είναι μια ηχηρή απάντηση στη μισαλλοδοξία που μας γυροφέρνει, αλλά, κυρίως, επειδή αποδεικνύει ότι στις πιο δυστοπικές συνθήκες, μπορείς να φτιάξεις μικρές ουτοπίες.

Πηγή: <https://www.vice.com/gr/article/evazvm/to-oytopiko-xwrio-ths-boiwtias-op...>